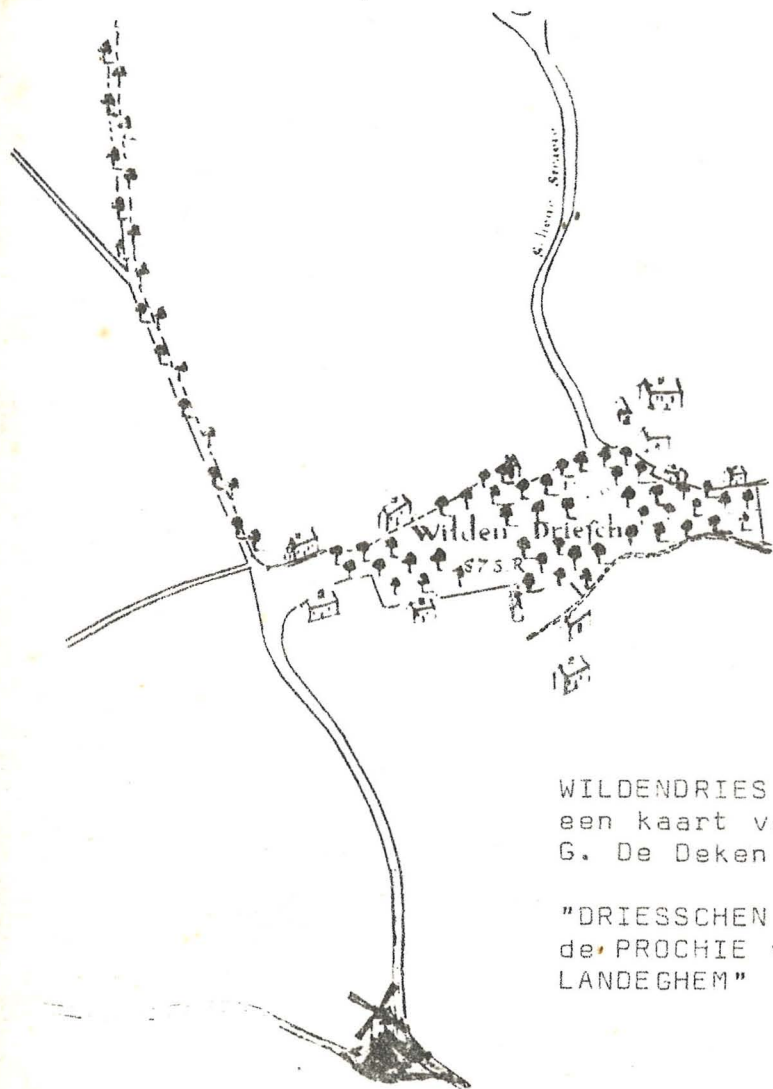

HET LAND VAN NEVELE

WILDENDRIES - naar
een kaart van
G. De Deken

"DRIESSCHEN binnen
de PROCHIE van
LANDEGHEM"

1749.

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" heeft als *werkgebied* de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, St.-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en actief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen *lidgeld* bedraagt 150 F. (gewoon lid), 250 F. (steunend lid), of 500 F. (erelid) en kan overgeschreven worden op P.R. 627981 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad en andere briefwisseling dienen te worden toegestuurd aan J. LUYSSAERT, Poeldendries 11, 9840 Landegem.

+

+

+

IN MEMORIAM DR. J. WEYNS

Op 15 juli 1974 overleed op 61-jarige leeftijd Dr. J. WEYNS.

Sedert 1957 was hij de onvermoeibare voorzitter van het Verbond voor Heemkunde en reeds bij de start in 1953 was hij conservator van het Openluchtmuseum te Bokrijk. Dr. J. WEYNS heeft door zijn hard labeur zijn gezondheid geknakt. Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Openluchtmuseum beëindigde Dr. J. WEYNS zijn toespraak met de volgende - voor hem ongetwijfeld - afscheidswaarden :

"... dit werk (het Openluchtmuseum) (heeft), ook al ben ik lichamelijk gekraakt, mij geestelijk uitermate verrijkt".

Piëteitsvol bewaar ik een brief van 30 oktober 1963 waarin de grote heemkundige in zijn sierlijk handschrift met mij een afspraak maakt om een bouwvallige schuur te gaan bekijken, fotograferen en bestuderen. Even schrok ik toen hij uit zijn wagen stapte. Ik stelde mij J. WEYNS voor als een man in de volle kracht van zijn leven ... voor mij stond een grijze man op krukken, maar sprankelend van activiteit, onvermoeibaar druk in de weer, gehaast en enthousiast. Eigenlijk een contradictie : heemkunde en moderne gejaagdheid. Maar de vernielzucht gaat vlugger dan de heemkundige kan bewaren. In zijn toespraken en publicaties (zijn bibliografie omvatte in mei 1973 reeds ongeveer 1150 nummers) wees hij er voortdurend op dat het de hoog-

ste tijd is om te verzamelen, op te tekenen en te bewaren voor het nageslacht. Het beste stuk van zijn leven heeft Dr. J. WEYNS opgeofferd aan die dringende opdracht.

Om die reden aanvaardde hij graag de uitnodiging tot de stichtingsvergadering van de heemkundige kring "Het Land van Nevele". Enkele leden herinneren zich misschien nog die stichtingsvergadering in de raadzaal van het gemeentehuis te Nevele. WEYNS had beloofd en kwam, spijs sneed en gladde wegen. Tijdens zijn toespraak verborg Dr. J. WEYNS zijn gevoelens van vreugde niet nu er weer een nieuwe heemkundige kring ging starten.

Ongetwijfeld heeft zijn bezielende kracht, vooral in zijn levensopdracht Bokrijk, bij veel mensen, ook bij jongeren, de belangstelling voor onze rijke materiële en geestelijke volkscultuur weer levendig gemaakt. Wanneer nu zoveel heemkundige kringen bloeien dan danken we dit vooral aan Dr. J. WEYNS die in honderden publicaties, zowel in populaire bladen als in vaktijdschriften, bevattelijk en beeldend aandacht heeft gevraagd voor de volkscultuur die dreigt verloren te gaan in een technische, industriële, verstikkende wereld.

Dr. J. WEYNS had vele talenten die hij ten volle benut heeft : vakkennis, werkJver, volharding en geestdrift. Met WEYNS ging niet alleen een groot heemkundige, maar ook een fijn en emotioneel mens heen.

Jan LUYSSAERT.

+

+

+

MONIKA VAN PAEMEL

Bij velen zal het wellicht verwondering wekken dat in de misschien wel kleinste gemeente van het Land van Nevele, de schrijfster Monika VAN PAEMEL geboren werd op 4 mei 1945 in het kleine huisje nr. 7 in de Poekestraat. Weliswaar heeft ze niet zo lang op Poesele verbleven want op haar negende jaar wordt ze ziek (hersenaandoening). Het is gedurende die lange herstelperiode in Essen (Kempen) dat ze veel leest en poëzie begint te schrijven. Pas op haar veertiende jaar kan ze weer naar school. Graag was ze journaliste geworden, doch ze moest handelswetenschappen studeren. In 1963 huwt ze, en momenteel woont ze te Boechout (Provinciesteenweg 689) en heeft twee kinderen. In 1969 publiceerde ze een eerste werk in "Het Nieuw Vlaams Tijdschrift", verder in "Dietsche Warande en Belfort", "Vlaamse Gids", "Literair Akkoord". In een uitgave van W. Sout-houdt verschenen de "Kortste Verhalen en Gedichten van Monika van Paemel e.a.". Het is echter in 1971 dat ze haar debuut maakt met haar roman " Amazone met het blauwe voorhoofd", uitgegeven bij Elsevier-Amsterdam-Brussel. Deze roman behaalde de prijs van het beste literair debuut. In de "Amazone met het blauwe voorhoofd" spreekt het grote heimwee dat Monika VAN PAEMEL heeft naar de jaren in haar geboortedorp en de mensen die ze daar gekend heeft. Hieronder een stukje uit het begin van haar boek :

"... Er was een tijd in Poesele dat ik vanop de diessel van een boerenkar naar een ronde paardekont keek, vol interesse, als plotseling onder het gestaag

doorstappen de staart bol ging staan bij de implant en langzaam een halve maan vormde. De spieren van het blauwzwarte rectum ontspanden zich en uit een afgestelde automaat rolden de paardevijgen als bollen tegen de grond. Da's goede mest monkelde oom tevreden. En bij de molen veranderde hij in een witbestofte kabouter en riep steevast bij iedere zak die de lucht inging : Onderuit wittekop ! Nu zijn mijn kinderen wittekoppen ...".

In "Kroniek van het Proza"(Landwacht, woensdag 2 jan. 1974) schrijft Remi VAN DE MOORTELE onder de titel "Bij een opvallend debuut" : "Amazone met het blauwe voorhoofd" is een al zeer ongewone en dichtertelijke titel. De "amazone" is een Braziliaanse papegaai met groene hoofdkleur, een blauw voorhoofd en een kruin en wangen die geel zijn. Dat heeft dan gewis te maken met het feit dat de schrijfster zich ook beschouwt als een gevangene. Ze heeft talloze herinneringen aan een rijk gevuld en bewust beleefd verleden, dat veel meer wordt gesuggereerd dan zo maar beschreven. Is het de bedoeling klaar te komen met het dreigende, verontrustende en overrompelende leven ? Best mogelijk. In alle geval trekt zij van leer tegen alle burgerlijke konventie's die onze vrijheid aan banden leggen en zoekt naar een oplossing waarin zij er in slaagt een aannemelijk zelfportret te tekenen. Herinneringen die levendig zijn gebleven, worden verbonden met de erotische ervaringen van een bevrijdende liefde. Zij komt in verzet tegen al het traditionele dat belet dat zij zichzelf zou zijn. Zo is de "Amazone met het blauwe voorhoofd" een bewuste zoektocht naar zichzelf in de eenzaamheid(...).

Als debuut heeft Monika VAN PAEMEL ons in ieder geval een sterk werkstukje bezorgd dat een opvallend schrijverstalent openbaart."

In 1974 is haar tweede roman "De Confrontatie" verschenen en uitgegeven bij Nygh en Van Ditmar, Den Haag. Op de rugzijde van haar boek staat : "Het is de confrontatie van de schrijfster met zichzelf, maar omdat ieder mens tenslotte de som van zijn tegengestelden is, kan het ook uw Confrontatie worden."

Daniël D'HOOGHE,
Nevele.

+

+

+

ZANTEN uit NEVELE (VII)

- KLEURSEL VOOR HOUT

Bij sommige boeren stond naast de schouwmantel een schapraai of kastje, dat een vuil-rode kleur had. Die kleur verkreeg men door het mengen van bloed, lijnolie en terpentijn.

Voor het verkrijgen van bruin kleursel werd gedroogde notebolster gemalen. Het poeder dat men zo verkreeg, werd gemengd in kokend water. Dit gaf een mooie bruine kleur, notenbruin of "broei" (Fr. "*brou de noix*", bruine kleur) genoemd. Nadat de kleurstof droog was, werd het meubel in de was gezet.

- KERKWIJDING 1 MAART 1925, volgens "HET GETROUWE MALDEGEM" van 8 maart

Zondag verleden, zat een ontzaglijke volksmenigte alhier ter gelegenheid onzer kerkinhuldiging en juist op den eersten schoonen Zomedag van 't jaar en ook den eersten van St. Jozelfmaand. Alhoewel de kerk een overgroot getal menschen kan bevatten, moest 't grootste gedeelte nog buiten blijven. Alle Nevelaren hebben dus te samen met de toegestroomde volksmassa van ver en bij aan den koning der koningen eene hulde gebracht zonder weerga aldus begrijpende dat hij alleen den Vrede geven kon. Mochten alle volkeren en alle aardsche koningen dat ook eens beseffen. Zijne Ex. Minister Moyerson en de heer Kabinetsoverste Mechant, waren bij de feestelijkheden aanwezig en na de plechtigheid zijn ze per beenvoituur uit het dorp gewandeld, hun auto stond over de vaart.

- KANTSCHOLEN IN 1846

Volgens het bevolkingsregister van 1846 (deel 2) waren er te Navele twee kantscholen. De eerste was gevestigd bij de gezusters Alexandrina en Victoria SERGEANT, in de Molenstraat nr. 246 (later: Tieltstraat). De tweede kantschool werd opengehouden door Eulalie MARTENS die in dezelfde straat woonde in het nummer 247. Ze waren erkende kantschoolhoudsters.

- EEN KLOMPENMAKER VAN NEVELE VERTELT

Klompen werden gemaakt uit wilg of "wulf", maar ook de natte populier kwam in aanmerking. Beide boomsoorten hebben fijne nerven, slorpen weinig water op en zijn dus droog. De rode populier heeft grove nerven, slorpt veel water op en is koud en nat.

De boom werd in klompen gezaagd van 33 à 38 cm lengte voor herenklompen, 28 à 33 cm lengte voor vrouwenklompen en 14 à 26 cm voor kinderklompen.

Op de kliefblok werden de klossen met het kliefmes en de houten hamer gekloven in stukken ter grootte van een klomp. In het werkhuis werd de blok bijgewerkt met de schuine bijl en met de dissel werd de hiel, de top en de voetholte platgekapt. Op het snijpaard of de snijblok werd alles verder met het grof snijmes bijgewerkt. Dan werd de klomp in de wisselbank met houten spieën vastgezet. De hielbeitel diende om de hiel uit te kappen, "voorganger" of boor gebruikte men om de teenholte uit te boren. De diepte werd gemeten met een steek- of maatstok, voor de

herenklompen bedroeg ze 13 à 15 steken, voor de vrouwenklompen 10 à 13 steken, voor kinderklompen 5 à 8 steken. Met de zool- en hielmessen werd de binnenholte glad gesneden, de klomp werd dan gladgemaakt met het fijnsnijmes en verder gladgewreven met glasscherven. Met ritsen werden dan bloemen of andere siermotieven in de "muil" gesneden. Zo werden ze buiten opgehangen aan een nagel onder de "muzie" of dakoversteek. Nadat ze droog waren werden ze in paren samengebonden en geverfd met blackvernis of teer. Voor 40 à 50 fr. per paar gingen ze van de hand. Een goed klompenmaker kon per dag vijf tot zes paar klompen klaarkrijgen. Uit een gezonde boom werden 70 tot 75 paar gesneden. Kwam op het klompenmakersgereedschap een ingeslagen putje voor, zo sprak men van "Zotte-gems alm".

A. JANSSENS,
Nevele.

+

+

+

MONIKA VAN PAEMEL

HET LANDSCHAP IN HET LAND VAN NEVELE
(vervolg en slot)

II. CULTUURLANDSCHAP OF MENSELIJK LANDSCHAP

A. Paleolithicum of oudsteentijdperk (d.i. het tijdperk van de gespleten steen : voorwerpen werden gemaakt door het splijten van de steen, niet door hem te polijsten).

In onze streek zijn er weinig indicaties van menselijke bewoning. Waarschijnlijk hebben hier mensen geleefd, maar dan een zeer schaarse bevolking. De paleolithische mens deed niet aan landbouw, wel leefde hij van jacht en visvangst.

B. Mesolithicum (d.i. de overgangsperiode van het oudsteentijdperk naar het nieuwsteentijdperk, dus de overgang van het tijdperk van de gespleten steen naar het tijdperk van de geslepen of gepolijste steen).

Op relatief veel plaatsen werden in onze streek stenen uit deze periode gevonden. De bevolking bestond uit jagers en vissers. Ze vestigden zich langs de rivieren (=visvangst) of in de bossen (= bessen en eikels). Bewoningsindicaties uit deze periode komen in onze streek reeds veelvuldig voor.

Voor het land van Nevele is er om zo te zeggen niets geweten over de bevolking uit die tijd. Uit de aanpalende gebieden zijn ons echter gegevens bekend over de mesolithische landbouwers. Het waren merendeels kuddehouders die subsidiair aan landbouw deden. Ze hielden vee dat min of meer gedomesticeerd was en hun bedrijven waren klein.

Celtic Fields

Op het einde van het Mesolithicum werden in de omringende gebieden zgn. Celtic Fields gevonden. Dit zijn landbouwpercelen uit de IJzertijd. De percelen zijn zeer klein, amper de grootte van een tuin, ze liggen in blokken samen en in de Zandstreek was elk perceeltje door een zandheuveltje van het andere afgescheiden. Men vermoedt dat elk perceeltje toebehoorde aan een lid van de nederzetting. In het land van Nevele zijn die perceeltjes niet meer terug te vinden, waarschijnlijk omdat de bevolking nadien zo dicht was dat ze zich op die plaatsen is gaan vestigen.

Ontginningen

De mesolithische landbouwers hebben het land ontgonnen en huizen gebouwd. Sommigen bouwden in de vallei (b.v. in de vallei van de Leie bij Afsnee) paalwoningen. Mogelijkerwijze waren er ook in ons gebied paalwoningen, maar nooit werden ze teruggevonden. Anderen vestigden zich op de droge hoogten. Deze landbouwers hebben vermoedelijk bonen gekweekt omdat de graangewassen bij ons toen nog niet bekend waren. Pas in de IJzertijd is er bij een bodemonderzoek een toeneming van het stuifmeel, afkomstig van graangewassen, waar te nemen.

Landname

Die landbouwers hebben geen grote invloed gehad op het landschap van het land van Nevele, dat nog dominerend bos was. Tussen de bossen lagen oasen van ontgonnen gebieden waar mensen leefden die aan landbouw deden, maar vooral van veeteelt leefden.

Veeteelt

Het vee leefde hoofdzakelijk min of meer gedomesticeerd in de bossen. Omdat men 's winters geen voeder had, kweekte men vee dat na één seizoen slachtrijp was. Alleen de dieren bestemd voor verdere kweek mochten overwinteren; ze werden gevoederd met eikels uit de omringende bossen.

Over deze periode bezitten we helemaal geen geschriften, we zijn dus aangewezen op opgravingen.

C. Nieuwsteentijdperk of Neolithicum

De bevolking deed aan sedentaire landbouw maar vooral aan veeteelt. Domesticatie van dieren kwam zeker reeds voor : waar mensen wonen is er voedsel en daar kwamen de dieren het ook zoeken. De sedentaire landbouwers vestigden zich op een bepaalde plaats en bleven er wonen.

D. Romeinse tijd

De geschriften die ons sedert de Romeinse Tijd zijn overgebleven vertellen ons zeer weinig over de landbouw. Ze handelen over grote heren, veldslagen en oorlogen, maar niet over de landman.

Uit deze tijd weten we dat ganzen werden gekweekt. Waar de bevolking zich vestigde is niet met zekerheid uit te maken. We mogen aannemen dat ze niet de zeer droge gronden hebben uitgekozen want die waren onvruchtbaar; ook de zeer vochtige gronden hebben ze vermeden. Vooral uit de

geschriften van Tacitus (54-117 v.Chr.) vernemen we iets over de landbouw in onze streken. Hij licht ons in over het drieslagstelsel. Bij dit systeem teelde men jaarlijks op een bepaald perceel of groep van percelen, een ander gewas. Eerst was dat een wintergewas, dan een zomer- gewas en het derde jaar bleef het perceel braak liggen, om het weer vruchtbaar te laten worden, en om het onkruid te kunnen meester worden. Bovendien kon men de braak nog eens laten begrazen. De enige vorm van bemesting was het bemergelen van de grond. In sommige gebieden kende men de lange braak, waarbij men de grond weer liet overwoekeren met struikgewas. In onze streek, met zijn intensieve cultuur, was de lange braak zeker reeds verdwenen. In de Ardennen b.v. is hij lang blijven voortbestaan. Dat is ongeveer alles wat de geschriften ons uit die tijd meedelen. Andere gegevens over de landname moeten we gaan zoeken in de toponymie of de plaatsnamen van de bewoonde plaatsen en de perceelsnamen.

Wanneer men nu de namen van de belangrijkste plaatsen, zoals dorpen en gehuchten, bekijken, constateren we dat ze van Germaanse oorsprong zijn (1). In meerderheid zijn het -gem-namen. Steunend op de toponymie mogen we zeggen dat onze landname een Frankische landname is.

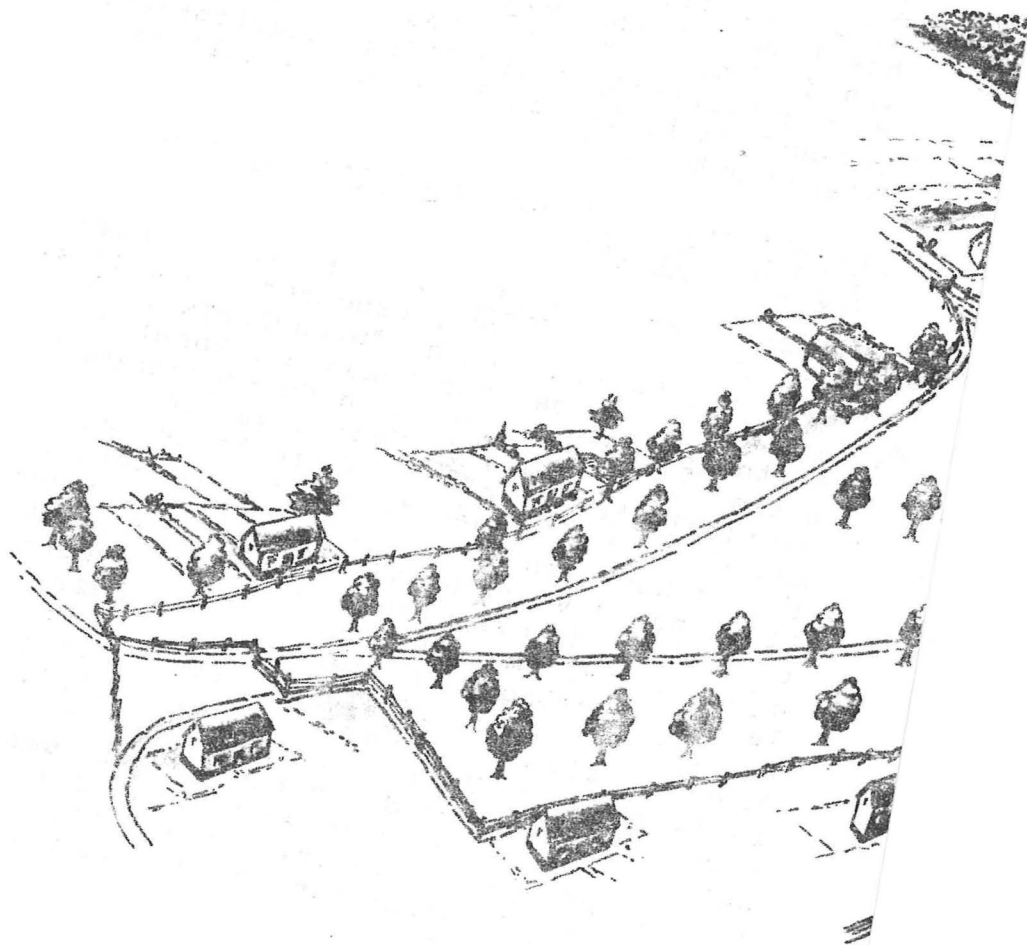
(1) Zie hierover het artikel van C. TAVERNIER, *De gemeentenamen van het Land van Nevele*, in *Berichtenblad van de heemkundige kring "Het Land van Nevele"*, jrg. I (1970), afl. 4, blz. 2-8.

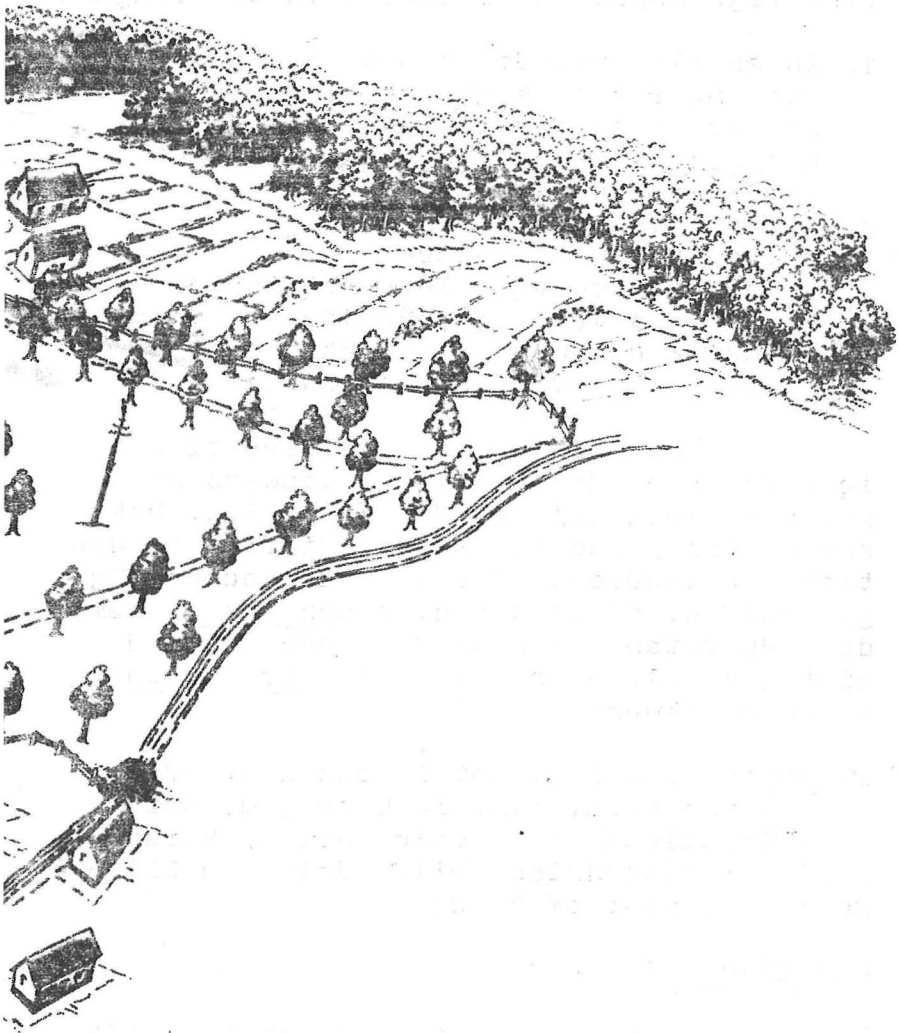
Dat kunnen we als volgt verklaren : vóór de komst van de Franken was de bevolkingsdichtheid hier zo dun, dat ze zich hebben kunnen neerzetten op de plaatsen die vrij waren; ofwel is met de inval van de Franken de oorspronkelijke bevolking op de vlucht geslagen en heeft ze het land achtergelaten. De waarheid ligt naar alle waarschijnlijkheid in het midden : het land was dun bevolkt en bij de inval van de Franken is een groot gedeelte van de oorspronkelijke bevolking weggetrokken. Natuurlijk hebben de Franken ook zelf gebieden ontgonnen.

Frankische landname en toponymie in het land van Nevele

1. De -gem- en -zele-namen (b.v. Lovendegem, Zomergem, Meigem, Landegem, Poesele): -gem = heim en betekent "woonplaats"; het eerste lid is een persoonsnaam. Vanaf de 4e tot de 8e-9e eeuw waren de -gem-namen actief in ons gebied. Nadien werden christelijke namen, namen van kerken en kapellen gegeven aan dorpen en gehuchten. In ons Land van Nevele komen weinig dergelijke namen voor. We mogen hieruit besluiten dat in de Frankische periode de voor naamste landname reeds gebeurd is. Deze landname vertoont een gemeenschappelijk kenmerk : de Franken gingen zich systematisch vestigen op de rand van de vallei; zo liggen b.v. Vosselare, Landegem en Merendree op de rand van een vallei, omdat het droge plaatsen zijn en toch niet ver verwijderd van het water. Wat zij als landbouwgrond gebruikten kan men niet met zekerheid bepalen.

J. LINDEMANS heeft geprobeerd een correlatie te vinden tussen -gem-namen en kouter-toponiemen. Hij beweert dat de eerste landbouwers kouters hebben gebruikt; de naam ontleenden ze aan de Gallo-Romeinen (kouter < Lat. *cultura*). Tegen deze opvatting zijn nogal wat bezwaren in te brengen:

1. in enkele gebieden komen -gem-namen voor maar geen kouter-toponiemen (b.v. in het meetjesland). In de Leemstreek komen -gem-namen voor maar het land wordt er akker genoemd.
2. op zeer veel plaatsen zijn kouters droge, slechte gronden.
3. de documenten vermelden het toponiem kouter pas vanaf de 10e-11e eeuw. In vroegere documenten spreekt men voor onze streken van Lat. *agrum* "akker".

Men kan dus betwijfelen of het land dat door de eerste landbouwers werd gebruikt werkelijk op de kouter lag. Ook kan de vraag gesteld worden, indien ze dan toch hun landbouwgronden op de kouter liggen hadden, of ze die niet den akker noemden. We weten wel waar de landbouwgrond niet lag, nl. waar later de veld- en bos-namen voorkwamen.

2. Dries-toponiem. Het is een zeer verspreid toponiem, o.m. in Landegem, dat zijn Kapellendries, Poeldendries, Varendries, Heistendries, Wildendries en Slin-donkdries kent of kende.

Wat zijn driesen ?

Inhoudelijk had de dries, zoals de kouter, iets te maken met bepaalde landbouwtechnieken. Soms verdwijnt die

techniek, maar de naam blijft bestaan. Men kan dus niet besluiten dat een dries overal hetzelfde is.

Wat was een dries in het land van Nevele ?

Als voorbeeld nemen we de Wildendries (zie tekening). De Wildendries ligt aan de Wildebeek op de rand van de kouter. De dries was een pleintje waarrond de boerderijtjes geschaard waren, meestal met hun stallen naar het pleintje gericht. Op dat gemeenschappelijk pleintje lag een drenkput en het vee werd er 's avonds samengedreven.

Achter de dries lagen eerst de tuinen van de boerderijen, dan het landbouwland en verder het weiland. Langs een driftweg bereikte men door het akkerland de weiden. Daarom was de driftweg, waarlangs men het vee dreef, afgesloten met slaghout. Later veranderde driftweg in het nog vaak voorkomend toponiem dreef.

Wat is er nu de oudste landname: de kouters en -gem-namen of de driesen ? Een verklaring voor kouter en -gem-namen kennen we; bij dries blijven het hypothesen. Was er misschien een landname vóór de kouter- en -gem-namen ? Indien dit het geval is duikt een nieuw probleem op : waarom zijn er zo weinig dorpen of gehuchten die een dries-naam bezitten ? Voor het hele land zijn er slechts enkele te vermelden, de Frankische namen domineren duidelijk. We mogen wel aannemen dat de eerste bewoners veehouders waren en geen landbouwgronden bewerkten. Ze beschikten over gemeenschappelijk weiland.

3. Es of -enk toponiemen. Deze toponiemen houden onmiddellijk verband met het gebruik van de potstal, d.i. een stal waarin het vee 's winters verbleef en waar de mest zich opstapelde. Alleen in het noorden van ons gebied is deze techniek belangrijk geweest.

4. Bulk en stuk toponiemen. Bulk betekent "beloken, afgesloten". In een bulkenlandschap komen zeer veel perceelsnamen voor. Een bulkenlandschap met zijn afgesloten percelen staat in fel contrast met het open kouterland, waar geen perceelsnamen genoteerd worden.

Over het verschil tussen kouter en bulken en het verband tussen beide ontginningsnamen wordt volgende hypothese vooropgesteld :

Bulken zijn natte gronden. Om het natte land te ontwateren werden grachten gedolven op regelmatige afstand van mekaar. Hoe natter de grond, des te dichter de grachten bij mekaar lagen. Zo ontstonden afgescheiden percelen. Langs de grachten werden bomen geplant of een gordel van struikgewas (de kanten) om het vee uit het perceel te houden. Daar de vochtigheid van de percelen ongelijk was, konden de bulken niet gemeenschappelijk en op hetzelfde ogenblik bewerkt worden.

Kouters zijn gronden van gelijke droogte; ze kunnen dus op dezelfde manier en op hetzelfde ogenblik bewerkt worden. Dit liet een drieslagstelsel toe met verplichte rotatie. Bovendien was het land onveilig. De landbouwers moesten samen in groep gaan

wonen. Die grote kouter moest bewaakt en beschermd worden en werd afgesloten met een zgn. wildvang. Op de enige weg naar die kouter, het koutergat, kon gemakkelijk een bewaker geplaatst worden. Langs die hoofdweg kon elk zijn eigen perceel bereiken. Alle percelen werden gemeenschappelijk en tegelijkertijd bewerkt. Deze verplichte rotatie is in Engeland blijven bestaan tot in de 17e eeuw (enclosure). Het systeem komt uit Picardië of Artesië. De naam zelf vinden we in bronnen van de 10e-11e eeuw. Of dat land reeds vroeger landbouwland was, met een andere naam, weten we niet.

Het probleem waarom niet overal kouter toponiemen aangetroffen worden kan worden verklaard uit de aard van de bodem. Waar de bodem ongelijk is van vochtigheid (b.v. in Bellem), verbood de natuur de techniek van de kouter, namelijk de gezamenlijke, gelijktijdige bewerking van de grond.

Er zijn verscheidene redenen om de ondergang van het kouter-systeem te verklaren.

Door de gezamenlijke bewerking (Du. Flurzwang) werd de afzonderlijke bewerkers geen vrij initiatief overgelaten. Zolang er onrustige tijden heersten was de voornaamste bedoeling van de landbouw voedsel voort te brengen om in leven te blijven en dus was die dwang niet zo drukkend. In rustige tijden is de landbouw echter een middel om geld te verdienen. Om handel te drijven moet men aan speculaties kunnen doen en vruchten telen die marktwaarde hebben. Met de opkomst van de steden

ontstond een bevolkingsgroep die zelf geen landbouwprodukten voortbracht. De landbouwers wilden dus produkten voortbrengen voor de markt. Daar nu de kouter geen vrije keuze toeliet, moesten die gewassen buiten de kouter geteeld worden.

Samenvattend zijn dit de voornaamste kenmerken voor het land van Nevele: op de droge, hoge kouter komen geen perceelsnamen voor; in het gesloten bulken landschap treffen we wel afzonderlijke perceelsnamen aan; bovendien is het gebied rijk aan dries-namen. We kunnen dat verklaren door de bodemgesteldheid en door de gebruikte landbouwtechnieken.

Om te besluiten spreek ik de wens uit dat de heemkundige kring de oude toponiemen verder zou verzamelen, omdat ze voldoende materie bieden om tot een wordingsgeschiedenis van ons land te komen. Het belangrijkste deel van de bevolking leefde van het land. De geschiedenis van de ontwikkeling van dat land, de cultuurname, is een belangrijk deel van onze geschiedenis.

R. TAVERNIER.

+

+

+

UIT HET REGISTRUM PASTORALE ...

EX LANDEGEM

DE ZONDAGSCHOOL EN DE KANTSCHOOL

"Mijnheeren,

Ik onderschrevene Fr. De Smet, pastoor van Landegem, bied aan van op den grond der kerkfabriek van Landeghem, deel makende van den hof der pastorije, een locael op te richten ter lingde (lengte) van zeventig Gentsche voeten (19,25 m) en ter breedte van twee en twintig voeten (6,05 m) onder de volgende voorwaerden :

1° dit locael zal dienen tot zondagschool & werkhuis voor de behoeftigen ten eynde deze een handwerk te leeren.

2° het zelve zal altijddurende uytsluitelyk ter beschikking zijn & blijven van den Heer Roomsche Catholieke pastor dezer parochie om er zulkdanig gebruyk van te maken, als hij in het belang der parochie nuttig of voordelig zal oordeelen.

3° het zelve zal ik daerstellen & alle de onkosten tot dies noodig draegen & betalen; het zal den eygendom zijn & blijven der Kerkfabriek van Landeghem, zonder dat ik, noch mijne erfgenamen er ooyt eenige prentie zullen kunnen op maken. Het locael zal zijnen bizonderen uyt & ingang hebben langs de losweg loopende naar de meersch.

Het voorstel van wijlen pastoor F. DE SMET (+Gent 1876), van 1829 tot 1874 pastoor te Landegem, werd op de zitting van 1 oktober 1843 van de kerkfabriek van

Landegem besproken. Na aanvaarding door de voltallige raad werd een zondagschool opgericht.

Op 2 september 1856 nemen de kerkmeesters kennis van het testament van de echtgenoten Bernard Van Vynckt "peerdesmid en grondeigenaar te Landeghem" :

"1 perceel grond neven de pastory, Kad.Sie B nr 23 groot 5a70ca,
Gezien het extrait uit den kadastralen ligger dit perceel aanwijzende, bij hetwelk het zelve op een belastbaar inkomen van ƒ 3-70 is geschat;
Overwegende dat deze gift is geschied zonder eenige lasten noch bedingen en voornamelijk strekt om naderhand alle twist en moeilijkheden te voorkomen, terwijl de groote uitgangspoort der pastorije en de werkschool gebouwd op de pastoralen grond, uitweg neemt langs en over het gegeven perceel grond en dus zeer voordelig is voor de Kerkfabriek, is den bureau eenstemmig in gevoelen aan de bevoegde overheid de noodige goedkeuring te vragen zoo als geschiedt bij deze om de bovengemelde akt en gift te bekrachtigen."

Dat lokaal werd dus opgericht om als zondagschool en werkhuis voor de behoeftigen dienst te doen. Het handwerk bestond hoofdzakelijk uit het aanleren van het kantwerk.

In 1881 immers lezen wij "den 2^{den} may van het jaer 1881 zijn nog twee zusters (van het klooster van Deftinge) in het klooster gekomen, de 1e voor eene be-waerschool, de 2e voor eene kantschool in den bouw van den hof van het pastoreel

huys, de 1e zuster Dionisia, de 2e zuster Engelberta".

Wij constateren echter dat de kantschool in 1883 werd gesloten : "Het jaar 1883 den 16den mey is door den geuzen Gouverneur Verhaegen van Gend de kantschool gesloten ...". De schoolstrijd woedde volop.

De kantschool zou later evenwel opnieuw geopend worden. Het is echter voornog niet bekend wanneer dat zou gebeurd zijn en op welke plaats. Wij lezen immers in het jaar 1893 : "Op het einde van 't jaar 1892 is de vroegere Kantschool staande in den hof van de pastory door den pastoor (Am. Henderijckx 1892-dec.1896) in staat gesteld en tot lokaal bereid voor de heropgebeurde meisjescongregatie; de oude communiebank en de oude Kruisweg uit de Kerk hebben er hunne plaats gevonden ...".

Jos. VANDEVELDE,
Landegem.

+

+

+

K R O N I E K

1. VERSLAGEN

- Lezing van ondervoorzitter F. MICHEM :
"HOE MAAK IK MIJN FAMILIESTAMBOOM OP?"
op vrijdag 29 maart 1974 in het Parochi-
aal Centrum te Landegem.

Op aanvraag van en in samenwer-
king met de Davidsfondsafdeling Landegem
nodigde de heemkundige kring zijn onder-
voorzitter uit om dit zeer uitgebreide
thema op één avond te behandelen.

In zijn inleiding toonde spreker
het vroegere belang aan van de genealogie,
o.m. aan de hand van de oudste geslachts-
lijsten uit de bijbel.

In een eerste punt behandelde de
spreker de bronnen die kunnen gevonden
worden in de familie, het gemeentehuis en
de pastorij. Even bleef hij stilstaan bij
het rijksarchief en probeerde de aanwezigen
wegwijs te maken in de verschillende soor-
ten van dokumenten zoals parochieregisters,
"paleis"-tabellen, gemeentelijk archief
bisdom en familiefondsen die hier kunnen
geraadpleegd worden.

Het samenzoecken van het nodige
materiaal vormt een eerste, belangrijke
stap naar een familiestamboom. In een twee-
de deel behandelde E.H. F. MICHEM de vorm-
geving. Van elke vorm : stamreeks, kwar-
tierstaat en stamboom bracht hij een il-
lustratief voorbeeld mee.

Na de lezing konden de aanwezigen
vragen stellen. Enkele belangstellenden

hadden hun eigen stamboom meegebracht en legden aan de spreker hun stamboomperikelen voor. Jammer dat slechts een 20-tal leden zich de inspanning hebben getroost om deze leerrijke en boeiende lezing te komen aanhoren.

- Wandeling

Ons bestuurslid Marcel MICHIELS koos zondag 5 mei als datum voor de kouterwandeling.

Aan "De Vos" troeften een 60-tal wandelaars samen om te genieten van een met zon overgoten Bachtekouder. Op het hoogste punt, waar men het prachtige landschap van het "Land van Nevele" kan bewonderen, gaf dhr. MICHIELS deskundige uitleg waarna we afzakten - richting Poortakker-goed.

Langs de vallei van de Hulbeek, over Bachtebrug, trokken we door Meigemkouder naar Nevele. Het feit dat het ganse peloton wandelaars in fel gescheiden groepjes op de Oostbroek belandde, bewijst dat menig wandelaar reeds dacht aan de traditionele koffie en krenteboterham.

We danken het bestuur van de St.-Sebastiaansgilde en tot de volgende wandeling op 6 oktober (Hansbeke-Kranepoel).

G.S.

+

+

+

2. AANKONDIGINGEN

Ter gelegenheid van het duizend-jarig bestaan van de gemeente Aalter organiseert het komitee "1000-jaar Aalter" drie manifestaties in de loop van de maand september 1974.

In de Sint-Corneliuskerk van Aalter wordt van 21 tot 29 september 1974 een tentoonstelling gehouden onder het motto :

DE SINT-CORNELIUSDEVOTIE IN VLAANDEREN

Openingsuren :

elke dag van 14.00 u. tot 18.00 u.
op zondag van 11.00 u. tot 13.00 u.
van 14.00 u. tot 18.00 u.

De tentoongestelde voorwerpen, beelden, edelsmeedstukken, foto's en archiefstukken zullen gegroepeerd worden volgens vier thema's :

1. Op bedevaart naar Sint-Cornelius,
2. Ikonografie van Sint-Cornelius,
3. Gilden en confreries van Sint-Cornelius,
4. De Sint-Corneliuskerk van Aalter.

De toegang is gratis.

Een catalogus zal beschikbaar zijn voor de prijs van 100 fr.

In het cultureel centrum van Aalter in de Stationsstraat gaat een tentoonstelling door van 21 tot 29 september 1974 onder het motto :

OUDT AELTRE

In de eerste sectie van de tentoonstelling worden een reeks oude prentkaarten, de foto's uit het bekende boek van Van de Genachte "Rond Aalter in den Franschen Tijd" en de twintig bekroonde foto's van de wedstrijd "Oud Aalter" bijeen gebracht.

In de tweede sectie worden oude gebruiksvoorwerpen, oud alaaam van boeren en ambachtslieden tentoongesteld.

Openingsuren :

elka dag van 14.00 u. tot 18.00 u.
op zondag en op zaterdag
van 10.00 u. tot 13.00 u.
van 14.00 u. tot 18.00 u.

De toegang is gratis.

Op zondag 29 september gaat er een grote historische stoet uit :

1000 JAAR AALTER

In de stoet zullen 1000 figuranten verdeeld over 16 groepen opstappen. Zij zullen enkele hoogtepunten uit de Aalterse geschiedenis uitbeelden.

De stoet vertrekt om 14.30 u. op het stationsplein van Aalter.

- Op de bestuursvergadering van 30 augustus 1974 hebben de aanwezige bestuursleden van de heemkundige kring het winterprogramma voor het werkjaar 1974-1975 uitgestippeld.

Het jaar start met een herfstwandeling op zondag 6 oktober. Samenkomst aan de kerk van Hansbeke, vanwaar wordt opgestapt naar de Kranepoel.

Wat de lezingen betreft wordt aan volgende thema's gedacht : bijgeloof, volksdevotie en archeologie. Contacten worden op dit ogenblik gelegd met bevoegde sprekers.

In 1975 bestaat de heemkundige kring vijf jaar. Om dat feit te vieren wordt in de eerste plaats gedacht aan de schoolgaande jeugd uit ons werkgebied. Wat de wedstrijd dit keer wordt verklappen we op onze statutaire vergadering begin januari 1975.

3. VARIA

- Op zaterdag 22 juni werd over B.R.T. 2 Oost-Vlaanderen een gesprek uitgezonden met de voorzitter van "Het Land van Nevele" dhr. J. LUYSSAERT, over de Soete Beese-feesten in Landegem. De spreker belichtte vooral de historische achtergronden van de aardbeifeesten.

- Tijdens de Pinksterkermis 1974 in Nevele organiseerde dhr. A. JANSSENS, konservator van het museum "Rietgaverstede", met medewerking van "Het Land van Nevele" een fototentoonstelling "Nevele van de achttien-daagse veldtocht tot aan de bevrijding". De tentoonstelling genoot een buitengewone belangstelling. Ruim duizend kijklustigen stapten het museum binnen.

+

+

+

Van de oude jaargangen van ons Berichtenblad zijn nog een beperkt aantal losse nummers beschikbaar : jg. 2 (1971), nr. 1, 2 en 3; jg. 3 (1972), nr. 2 en 3; jr. 4 (1973), nr. 2, 3 en 4.

Ze kunnen verkregen worden door 50 fr. per gevraagd nummer te storten op P.R. 000-0627981-03 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, Landegem. Wilt u duidelijk op de strook vermelden welk(e) nummer(s) u verlangt ?

Ook van onze eerste monografie "Het Literaire Leven in het Land van Nevele" kunnen nog exemplaren besteld worden door storting van 120 fr. op onze postrekening.

+

+

+

I N H O U D

	<u>Blz.</u>
J. LUYSSAERT, In memoriam	
Dr. J. Weyns	38
D. D'HOOGHE, Monica Van Paemel . .	40
A. JANSSENS, Zanten uit Nevele	
(VII)	43
R. TAVERNIER, Het Landschap in het	
Land van Nevele	
(vervolg en slot) .	47
J. VANDEVELDE, Uit het registrum	
pastorale. . .	
ex Landegem	
De Zondagschool en	
de Kantschool . . .	59
KRONIEK - 1. Verslagen.	62
2. Aankondigingen . . .	64
3. Varia.	66
INHOUD.	68

+

+

+

HEEMKUNDIGE KRING "HET LAND VAN NEVELE"

- Voorzitter J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem
- Ondervoorzitter F. MICHEM
Heerdweg 13
9806 Vinkt
- Sekretaris-
Penningmeester G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 Landegem
P.R. 000-0627981-03
- Archivaris J. VANDEVELDE
Stationstraat 113
9840 Landegem
- Redaktie-
sekretaris J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem
- Bestuursleden : A. BAUWENS, Meigem
I. BUYSSE, Poeke
G. DE ROO, Lotenhulle
D. D'HOOGHE, Nevele
A. JANSSENS, Nevele
R. LEENKNECHT, Hansbeke
M. LOOTENS, St.-Martens-
Leerne
A. MARTENS, De Pinte
M. MICHIELS, Vosselare
J. TAELEMAN, Landegem

Verantwoordelijke uitgever :

J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem